

поле, начиная с исторического опыта, в котором заложены направляющие общественно значущего влияния христианских традиций. Современные проблемы культурного и общественно-политического развития украинцев коррелируются из особенностями деятельности христианских Церквей в Украине.

Ключевые слова: христианские Церкви, Украина, общественно значимое влияние, культурное и общественно-политическое развитие.

In the article of **Olga Nedavnya «The Conceptual Aspects of the Research of Christian Churches' Activities as Vectors of the Social Development of Ukraine»**, the conceptual research positions of the work of the most influential Christian churches' in Ukraine as vectors of Ukrainians' social development are covered. The subject area is identified, starting from the historical experience in which the directions of the socially important influence of Christian traditions are installed. It is emphasized that the problems of the contemporary cultural and social-political evolution of Ukrainians' correlate with the peculiarities of the Christian Churches' activities in Ukraine.

Keywords: Christian Churches, Ukraine, socially important influence, cultural and social-political development

О. Рудакевич * (м. Тернопіль)

УДК 271.22 (438+477)

РЕЛІГІЙНЕ ТА НАЦІОНАЛЬНЕ В КОНЦЕПЦІЯХ НАЦІОГЕНЕЗУ ПОЛЯКІВ ТА УКРАЇНЦІВ ГАЛИЧНИНИ ХІХ-ХХ СТОЛІТЬ

У статті О.Рудакевич «Релігійне та національне в концепціях націогенезу поляків та українців Галичини ХІХ-ХХ століть» розглянуто націологічні концепції поляків та українців, що вплинули на формування національної свідомості даних народів. Зокрема висвітлено релігійно-етнічний досвід державотворчих прагнень двох народів.

Ключові слова: націологічні концепції, національна свідомість, державотворчий досвід, національна еліта.

Сучасний етап національного розвитку українського народу вимагає утвердження самосвідомості українців, формування національного менталітету та національної ідеології. Це завдання потребує усвідомлення особливостей духовної культури та історичної пам'яті українців.

Актуальність нашого дослідження полягає в тому, що як національний, так і релігійно-духовний поступ української нації має ряд проблем, вирішення яких вимагає переосмислення досвіду самоідентифікації нашого народу. Вельми важливим є порівняльний аналіз даного процесу в сусідніх народів, зокрема польського.

* Рудакевич О. – кандидат філософських наук, викладач Тернопільського національного економічного університету.

Тому метою дослідження є висвітлення етно-конфесійного фактору націогенезу українців та поляків Галичини ХІХ - початку ХХ ст., який був пов'язаний передусім з функціонуванням Римо-Католицької та Греко-Католицької Церков. Цікавим є також аналіз особливостей взаємин цих двох народів за умов відсутності власної державності.

Націологічні процеси історії польського та українського народів розглядали С. Кіневич, Р. Хвальба та Р. Вандич, зокрема українські дослідники М. Демкович-Добрянський, Ю. Охримович, Р. Шпорлюк, Я. Грицак, Л. Зашкільняк й Л. Крикун. Особливості етнорелігійної ідентифікації досліджували Г. Дильонгова, М. Пієла, Р. Дзвонковський, А. Колодний, О. Турій, Н. Стоколос, Л. Филипович, П. Яроцький та інші.

Основний зміст статті. Вивчаючи досвід національного становлення поляків та українців, потрібно відзначити, що, в силу специфічних ознак спільної держави – І Речі Посполитої (перехід від шляхетської республіки до магнатської олігархії), спілкування між двома народами потрібно аналізувати на кількох рівнях: контакти політичних еліт; контакти еліт духовної культури та безпосередньо спілкування селян та бідних міщан. Аналізуючи націологічний процес поляків потрібно сказати, що специфічно польською рисою національного самоусвідомлення була ідеологія шляхетського сарматизму. З ХV-ХVІІІ ст.ст. шляхта, як політична активна частина суспільства, вважала себе польською нацією, в такий спосіб вивищуючись над іншими станами, що призвело зрештою до кризи в державі. Так був створений потужний світоглядний комплекс, основою якого були спадкоємці давнього іранського племені гордих сарматів, які створили «виняткову та унікальну націю». Відтак ця унікальність біологічного походження шляхти стала підставою для концепції месіанізму ХІХ століття. Лише шляхта, на думку її представників, могла бути наступником та охоронцем польських традицій й відповідати за долю нації. Так, в 1832 році в листі до англійського приятеля Зигмунд Красінський писав: «Памятай, що поза аристократією немає нічого в Польщі - ані талантів, ані світла, ані посвяти. Наш третій стан не існує, селяни є машинами. Ми одні становимо Польщу...» [Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів. - Л.: Видавництво Львівського національного університету ім. І. Франка, 2002. – С. 272].

До цього культурного та політичного поля в І Речі Посполитій притягувалась литовська та русинсько-українська шляхта, звісно, що через етно-релігійну асиміляцію та політичні привілеї. Таким чином, можемо сказати, що у створенні концепції польської нації етно-релігійний чинник завжди був важливим аргументом. Що стосується селян, то - як поляки, так і українці - вступили в ХІХ ст. з регіональною свідомістю. Польська ідея «шляхетського народу» не включала в спільність найбільш бідні стани населення, тому національне самоусвідомлення селян та бідних міщан зводилося винятково до релігійного фактору. Мешканці сіл відчували лише

приналежність до свого населеного пункту і парафії, тому говорили, що вони є «простими людьми і католиками, а якщо і є народом, то іншим, ніж шляхта» [Brodzinski K. Wiersze Wybrane // W.: Panstwowy Instytut wydawniczy, 1966. – С. 156]. Відтак основою суспільної свідомості цього стану була етно-конфесійна та соціальна антипанська позиція, яка спостерігалася також і серед українців. Серед населення Західної та Східної Галичини в цей час існувала віра в «добророго царя», а тому у відповідь на питання: «Чи ви хочете держави Польщі?» селяни відповідали: «А хіба пан забув, що австрійський цісар нам тільки що панщину відмінив?» [Там само. – С. 155].

Щодо політичних еліт, то позиція поляків була однозначною: польська шляхта вважала українців “етнографічним матеріалом”, тобто недорозвиненими та нездатними до самостійного існування спільнотами. Порівняно з ними польська культура, вважалось, на значно вищому щаблі розвитку, а тому полякам нібито мала б належати виняткова цивілізаційна місія – асиміляція цих “нецивілізованих” територій. В художній формі Адам Міцкевич про це висловився так, що ця етнографічна маса (за О.Р.) має «послужити гноєм для польської культури» [Там само. – С. 101].

Що стосується релігійних еліт, то на початку ХІХ ст. повноцінно існували дві концепції: а) ідея про особливу місію оборони “східного кордону” християнства від загроз, що походять з іншого боку цього переділу. Особливою місією нести Божі Закони іншим народам Польщу обдаровано як Божою Ласкою. Дану позицію повністю підтримували представники духовної культури. Так, у “Розповіді про національність поляків” (1831) К. Бродзінський переконував, що Польща - вибраний Богом народ, а втрата свободи – результат розірвання поляками угоди, укладеної з Богом. Але як тільки поляки виправляться, то “знов тішитимуться Божою Милістю” [Тожецький Р. Митрополит Андрей Шептицький // Ковчег. Збірник статей з церковної історії.– Л.: [б.і.], 1993. – С.109-122; Охримович Ю. Розвиток української національно-політичної думки // Вишкільний курс. Матеріали до історії розвитку суспільно-політичної думки в Україні ХІХ-ХХ століття. – Брюсель, Мюнхен, Лондон, Нью-Йорк: [б. і.], 1970. - С. 101-202]. Ідея відродження Польщі продемонстрована Адамом Міцкевичем у “Книгах народу польського і польського пілігримства”. Аналізуючи історію, А. Міцкевич переконує поляків, що Польща не загинула, що вона повинна державно відродитися: «І замучено польський народ, і покладено в гріб..., але польський народ не помер; тіло його лежить в домовині, а душа його зійшла із землі... А третього дня душа повернеться до тіла і Народ воскресне і звільнить усі народи Європи з неволі» [Kiniewicz S. Historia Polski 1795-1918. - W.: Panstwowy Instytut wydawniczy, 1987. – С. 30]. Аналогія Польщі з Христом демонструє переконання в перемозі справедливості та впевненість щодо великого міжнародного значення польської справи й ролі поляків у боротьбі за незалежність інших народів: “І сказала Польща: хто коли-небудь прийде до мене, той буде вільним, тому що я є воля... Мала в собі польський

дух та людина, котра на польських хоругвах писала: “За вашу і нашу свободу”, і вираз “вашу” поставивши перед виразом “нашу”, суперечачи цим дипломатичній логіці.” [Там само. – С. 32] Глибока віра у загальне братерство й особливу історичну місію Польщі призвела до унікального явища – тисячі поляків боролися, втрачаючи життя за національну і суспільну свободу народів Німеччини, Італії, Угорщини, Франції та інших.

Поразка січневого повстання 1863 року польського народу повернула романтичних мислителів від мрій про свободу до дійсності, що проявилось у позитивізмі Ципріана Каміла Норвіда та Марії Конопніцької. У творі “Думки про Польщу і поляків” Норвід наполягає на важливості “праці на благо Батьківщини” [Mickiewicz A. Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego. - W.: Arta, 1920. – С. 10]. Потрібно відзначити, що польський позитивізм не втратив релігійності як ознаки. Про це свідчить гімн М. Конопніцької “Рота”, де органічно поєднано патріотичний та християнський аспекти національної душі поляків. Впродовж всього періоду втраченої незалежності основою процесу національної ідентифікації та визвольної боротьби польського народу були костел та етнічна культура Польщі. В цей доленосний для польського народу період була повністю сформована традиція національної церкви.

Другою впливовою концепцією націогенезу була ідея слов'янської єдності. Вона сягає своїми витокami ще середини XVIII століття, коли Ю. Яблонівський написав працю “L'emprle des Sarmates”, пройняту слов'янським патріотизмом [Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів. - Л.: Видавництво Львівського національного університету ім. І.Франка, 2002. – С. 252]. Логічним продовженням цієї ідеї стала праця Гуго-Коллонтая, який у 1791 році написав фантастичну історію про початок слов'янських народів. Ян Павло Вроніч у поемі «Сивілла» представив велич давньої Польщі в період від Казимира Великого до Тадеуша Костюшки. У цьому творі щодо родоначальників слов'янських племен сказано: «Ми кістка від кістки батьків наших, ми єдиний рід, скрізь ми одним духом дихаємо... » [Dylagowa H. Dzieje Uniji Brzeskiej (1596 - 1918). – W. – Ol.: [b. n.], 1996. – С. 165].

Ідею слов'янської єдності було продовжено діячами української школи польського романтизму. Їх прояви любові до України не суперечили польським патріотичним переконанням, адже поняття „Україна” сприймалось лише як територія. Польські публіцисти, письменники зверталися до українців з ідеєю, що Польща, Русь-Україна і Литва утворюють нероздільну цілість, що поляки і українці є „синами одної матері” і обіцяли українцям повну рівноправність у майбутній вільній Польщі.

Хоча були й інші точки зору. Наприклад, граф Тарнавський говорив: „У Галичині не винищувати, а розводити й плекати треба руську національність, тоді вона зміниться і над Дніпром... Вона залишиться Руссю, але Руссю по-братерському з'єднаною з Польщею і відданою одній спільній справі” [Лисяк – Рудницький І. Історичні есе. Том 1. - К.: Основи, 1994. – С.

426].

Цікавою та активною українською політичною думкою була теорія Францішка Духінського, де вказано на відмінність між українцями і росіянами, але разом з тим наголошено на расовій Єдності Польщі та Русі-України [Там само. – С.167]. Відносно історичних початків українського народу, то Ф. Духінський тут вважав за велику помилку починати історію Московщини зі слов'ян Києва і Новгорода, а не з фінських племен Поволжя, вказував на те, що присвоєння правителями Москви назви „Росія” є історичною узурпацією. Разом з тим, Ф. Духінський відзначав, що все історичне минуле Русі треба включати до польської історії.

М. Чайковським розроблялась ідея федералізму, де майбутня Польща мала б стати конфедерацією під владою спадкового короля, а Україна в ній мала бути автономією [Там само. – С. 251 – 255].

Цікавими були ідеї І.В.Терлецького, котрий висловлювався за демократичну слов'янську федерацію, що об'єднує шість народностей: польську, чеську, руську, ілірійсько-хорватську-сербську, болгарську та російську. „Ми припускаємо федеративний зв'язок усього слов'янського племені, прагнення до якого помітне вже й сьогодні: великий всеслов'янізм у духу Божім з вільним розвитком усіх окремих народностей... Кожен із слов'янських народів організовується відповідно до власних потреб, кожен матиме свій уряд, а вони стікатимуться в один центральний уряд, що об'єднуватиме всіх і керуватиме всіма” [Там само. – С. 221 - 251]. На думку І. Терлецького, Польща є лідером „латинських” слов'янських народів, а Русь-Україна — слов'ян греко-слов'янської традиції. Тому він активно виступав за польсько-українське порозуміння та співпрацю, намагаючись в такий спосіб „згармонізувати” усе слов'янське плем'я. „Союз Русі з Польщею за обопільної свободи є навіть конче потрібний для майбутності цілої Слов'янщини... Він допоможе полякам поєднатися зі слов'янським рухом, русинам — піднести греко-католицьку церкву, розвинути свою національність і мову...” [Історія релігій в Україні. У 10-ти т. - Ред. кол.: А.Колодний (голова) та ін. - К.: 1996 - 2004. Т. 10: Релігія і церква років незалежності України. За ред. А. Колодного – К. - Дрогобич: Коло, - 2003. – С. 240]. Демократичний федералізм І. Терлецького отримала високу оцінку І. Лисяка-Рудницького, який відзначив наявну сильну відповідність між формулюваннями І. Терлецького і кирило-мефодіївців, хоча кожен із них прийшов до цих ідей самотужки” [Там само. – С. 243].

Проте ідеал відбудови „триєдиної Польщі” загалом був чужим українцям як у традиційному, так і у демократичному, реформованому варіантах. Все це було відображено в дальшому перебігу українсько-польських відносин. Однак слід відзначити, що розвинуті поляками ідеї були цінними для розвитку національної свідомості та політичної думки українців. Вийшовши з національного суспільства, що мало міцні державницькі традиції, досвід активного спротиву чужоземному гнітові, поляки-українофіли та українці польського походження змогли передати багато чого

із перерахованих вище якостей українському визвольному рухові.

В такий спосіб українська національна еліта опанувала європейський досвід націостановлення. XIX сторіччя стало часом інтелектуального визрівання нації, накопичення в ній духовно-інтелектуальної енергії. Усвідомлення та декларування елітою своєї української ідентичності — на противагу польській — було результатом складної внутрішньої роботи. Відмова від "польськості" була вибором між двома світоглядами. Як відзначає Р. Шпорлюк, сила полонізму полягала в тому, що він „давав вступ і до революційних змов і до ватиканської курії”, а „українізм — нічого подібного запропонувати не міг” [Стоколос Н. Конфесійно етнічні трансформації в Україні. - Рівне.: ППФ - ліста М, 2003. – С. 125].

Українські дослідники визнають, що найбільш потужним чинником в еволюції українського націоналізму стала конкуренція з поляками, яка давала наочний приклад національної самоорганізації для українців, адже вони майже у всьому копіювали своїх противників. „Є всі підстави стверджувати, – зауважив Г. Касьянов, – що етнічна концепція польської нації, яка набула поширення у другій половині XIX ст., стала могутнім поштовхом для виникнення відповідних поглядів серед діячів українського руху початку століття” [Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму. - К.: Либідь, 1999. - С. 325].

Важливою віхою панславізму стала праця Яна Колара «Про літературну взаємність між різними племенами та говірками слов'янської нації» (1836). Автор висловив ідею об'єднання усіх сил слов'янства для спільної справи, що стало своєрідним маніфестом формування окремої духовно-культурної спільності. Цей твір став важливим фактором культурного життя Європи, спонукаючи східно-слов'янську інтелігенцію до рішучих дій. В українському контексті основою процесу національного самовизначення стала діяльність духовенства Української Греко-Католицької Церкви. Дослідник історії Я. Грицак стверджує, що «не є випадковим, що майже все перше покоління «будителів» в Галичині та Закарпатті або закінчило Віденський барбареум, або в той чи інший спосіб було пов'язане з церквою св. Варвари. Значення Відня не зводилось до впливу німецької культури. Більш важливим було те, що столиця Австрійської імперії на той час стала справжнім інтелектуальним центром слов'янського відродження, а в ширшому значенні – і всієї Центрально-Східної Європи» [Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX- XX – Я.Грицак - К. : Генеза, 1996. – С. 45].

Дослідник історії Української Греко-Католицької Церкви О. Турій відзначає наявність полонофільства серед духовенства УГКЦ Галичини підчас революції 1848-1849 років. «І хоча українцям у Галичині протягом кількох віків поневолення довелось поборювати не лише тяжкий соціально-економічний гніт польської панівної верхівки, але й повне заперечення їх національної, релігійної та культурної самобутності, ідеї та діяльність борців за визволення Польщі були вагомим (хоч і не єдиним) чинником пробудження суспільно-політичної активності і, як це не парадоксально,

усвідомлення своєї національної приналежності серед значної частини української інтелігенції» [Турій О. Національне і політичне полонофільство серед Греко-Католицького духовенства Галичини під час революції 1848-1849 років. // Записки наукового товариства ім. Т. Шевченка. – Л.: [б.і.], 1994. – С. 183]. Науковцем подано перелік причин, які породжували пропольські симпатії серед кліру УГКЦ. Ними є:

1. ті хто вважали себе причетними до польської нації («gente Ruteni, natione Poloni»), в усьому хотіли прирівнятися до латинського духовенства та шляхти, перейняли не лише чужу мову, звичаї, а й політичні переконання. Будь-якою ціною вони намагалися підкреслити свою вищість від «хлопа», з яким у них ототожнювався «русин» [Там само. – С. 186]. Це були національні полонофіли;

2. для частини греко-католицьких священників польський рух був привабливий своїми революційно-демократичними гаслами «за вашу і нашу свободу», ореолом героїзму і романтики. Особливо демонструвала свою солідарність з поляками молодь, вихованці семінарій УГКЦ та деякі священники. Хоч тут варто уточнити, що їх почуття при цьому були більш виявом їх симпатій демократичним ідеям, ніж дійсно справі польській [Стеблій Ф. Визначна пам'ятка українського політичної думки ХІХ ст. “Слово перестороги” Василя Подолинського. // Записки наукового Товариства ім. Т. Шевченка. – Л.: [б.і.], 1994. – С. 190].

Таким чином констатуємо, що в середовищі нижчого духовенства УГКЦ на початку революції були наявні сильні тенденції до співпраці з польським рухом. Основою для такої взаємодії стали засади рівноправності нації, слов'янської єдності, спільного захисту конституційних свобод. Однак ці принципи у польській політиці не були основоположними, а тому подальший перебіг взаємин українців та поляків був кардинально іншим.

Надзвичайно великий вплив на формування національної свідомості галицьких українців мали ідеї Кирило-Мефодіївського товариства, що першими в історії суспільної думки України визнали право українців на свою окрему, незалежну як від Росії, так і від Польщі культуру, мову, збереження національних особливостей при загальній особистій та громадянській свободі. В аспекті співвідношення релігійного та національного найбільш цікавим для нас є “Закон Божий. Книга буття українського народу”, де М. Костомаров розвинув українську месіанську концепцію. На думку автора, «немає свободи, без християнської віри» [Костомаров М. Закон Божий. Книга буття українського народу. - К.: Либідь, 1991. - С. 21]. М.Костомаров вважав, що українці відрізняються від інших народів демократичними традиціями та глибокою вірою. Специфічною ознакою української історії було те, що вона «не любила ні царя, ні пана, а скомпонувала собі козацтво. Єсть то істєннеє братерство, куди кожний пристаючи, був братом других... і були козаки між собою рівні, і старшини вибирались на раді і повинні були слугувати всім по слову Христовому і жодної помпи панської і титулу не було між козаками...» [Там само. – С. 24].

Таким чином, порівнюючи українську та польську концепцію месіанізму, слід відзначити, що український романтизм прославляв культуру простого люду, тоді як польський вивищував шляхетський спосіб життя. Однак їх спільною рисою була яскрава релігійність, але у кожного зі своєю етнічною ознакою.

Своєрідним продовженням таких поглядів стала праця греко-католицького священика Василя Подолинського “Слово перестороги” (50-ті роки ХІХ століття), де автор перший в Галичині висловив бажання незалежності українського народу. В. Подолинський публічно звернувся до польської громадськості з аргументованим захистом національної ідентичності українців, висловився за припинення польсько-українського протистояння та налагодження польсько-українських відносин на демократичній, рівноправній основі. «Так ми – українці, - зазначав він, - віримо твердо у воскресіння вільної, незалежної України... Ніщо не може здержати нас від устремлінь загальних для цілої Європи... Усі ми хочемо бути вільними разом з іншими народами... Хочемо бути народом і будемо ним неодмінно...» [Стеблій Ф. Визначна пам'ятка українського політичної думки ХІХ ст. “Слово перестороги” Василя Подолинського. // Записки наукового Товариства ім. Т. Шевченка. – Л.: [б.і.], 1994. – С. 472].

Національний патріотизм В. Подолинського поєднувався з повагою та доброзичливим ставленням до інших народів: “Мої панове, люблю я Польщу як рідну сестру, але люблю більше слов'янщизну, бо люблю її як матір, а найніжніше люблю Русь, бо в ній я люблю самого себе. Оце є символ моєї віри... І ви, панове, зробили б дипломатичніше, якби прийняли подібну віру...” [Там само. – С. 474].

Надзвичайно важливе значення для націогенезу українців, мали погляди митрополита УГКЦ Андрея Шептицького, який вважав, що майбутнє України безпосередньо пов'язане з релігійною та державною єдністю народу. Він розумів, що доля народу і Церкви тісно пов'язані між собою, а тому вважав необхідною наявність національної Церкви. «В Рідній Хаті (Українській державі – О.Р.) повинна бути, - зазначав владика, - й «рідна матір» (національна церква –О.Р.). Відсутність даної інституції спричиняє релігійні суперечки, розбрат і моральний занепад суспільства. «Ясно як на долоні, що Рідна Хата не постане, якщо не буде українського моноліту, коли українці самостійники не зможуть мимо всіх різниць, які їх ділять, завести поміж собою якнайбільшої єдності», - писав А.Шептицький. Митрополит наголошує на необхідності такої єдності: «Та потреба накладає на нас усіх обов'язок і від сповнення того обов'язку залежить ціла будучність України» [Химка І. - П. Греко – Католицька Церква і національне відродження в Галичині. // Ковчег. Збірник статей з церковної історії.– Л.: [б.і.], 1993. – С. 24-25]. Необхідність єднання українських християнських конфесій проголошувалось заперукою єдності нації. Саме тому, зазначалося, потрібно зробити все можливе, щоб причинитися до порозуміння між різними українськими віросповіданнями [Там само. – С. 337]. Що стосується

міжнаціонального спілкування, то тут митрополит УГКЦ заявив однозначно, що найбільшим його прагненням було досягнення згоди між поляками та українцями. Він засвідчував, що разом з уніатським духовенством готовий взяти на себе ініціативу зближення між обома народами й розпочати переговори, які привели б до порозуміння. Однак вважав це можливим лише за умови визнання Польщею незалежності Галичини. Як пастир українського народу, митрополит ніколи не залишався байдужим до національних прагнень українців, але однаково шанував почуття як поляків, так і українців, що проживали на спільній території. Така толерантність у поглядах А. Шептицького була органічною з огляду на його виховання та походження його роду. Відомо, що поряд з українським корінням родина А. Шептицького пов'язана численними кривими зв'язками із польськими родами, була фактично мішаною родиною. Батько Андрея Іван походив зі старого та знатного руського роду, хоча належав до Римо-Католицької Церкви. Родина матері, Софії з Фредрів, із якою сина Романа, майбутнього митрополита Андрея, пов'язував особливий міцний чуттєвий зв'язок, без сумніву була польською. Авторитет дідуся Олександра Фредро, котрий належав до чільних постатей польської літератури, відзначився на тому, що майбутній діяч Греко-Католицької Церкви виростав і психологічно формувався у колі польської культури, де особливо ретельно плекали польську патріотичну традицію. Однак у цій родині зберігалася і українська традиція. Таким чином, Роман (майбутній Андрей) був українцем «з діда-прадіда», але насамперед із вибору. Молодий Шептицький вирішив стати на шлях підтримки національних прагнень українців під впливом В. Антоновича, який був римокатоликом та у студентські роки перейшов до українського національного руху. У листі до матері А. Шептицький писав: «І може рідко коли я почув таке повне й точне аргументування великих слів Папи Урбана VIII і нашого теперішнього Святішого Отця Папи Лева XIII про місію, якою наділив Україну сам Господь Бог» [Дванадцять листів отця Андрея Шептицького до матері. Упоряд. і прим. Григор Меріам-Лужицький. - Л.: Свічадо, 1994. – С. 21]. Тому усі важливі політичні події, які відбувалися в Західній Україні, не проходили мимо митрополита, а його діяльність мала чітку українську державотворчу спрямованість. Шептицький зазначав: «Я прихильник миру і ворожий від всього, що унеможлиблює поміж людьми сповнення християнського милосердя, любові до ближнього, і радив би також плідніше працювати над встановленням таких відносин між поляками і українцями, аби поміж ними панувала лише християнська справедливість» [Там само. – С. 25].

В 20-30-ті роки м. ст. Андрей Шептицький, відчуваючи загострення національного протистояння між народами Галичини, особливу увагу приділяв вихованню молоді в дусі християнської моралі, загальнолюдського гуманізму, національного патріотизму. Відомі його публічні виступи проти польської пацифікаційної акції, де опротестовувалась практика руйнування православних церков на Волині, Холмщині та Підляшші.

Водночас фактом глибокої толеранції було визнання митрополитом наявності поляків греко-католиків і поляків православних. У пастирському листі в 1904 році Андрей Шептицький засвідчив свою повагу до їхніх національних особливостей і запевнив їм гарантію етнонаціональної і етнокультурної totoжності у лоні Греко-Католицької Церкви [Стоколос Н. Конфесійно етнічні трансформації в Україні. – С. 166]. Це стосувалося також обов'язку священників вживати польську мову під час Богослужіння, проповіді та інших обрядових дійств. Дане послання митрополита Шептицького наповнене глибоким суспільним змістом. Адже вірні Греко-Католицької Церкви, глибоко шануючи свого Пастиря, переносили таку модель міжнаціонального спілкування у повсякденне життя, в міжнаціональні родини. Родинні стосунки у змішаних шлюбах в кінці ХІХ-на початку ХХ століття в Галичині характеризувалися достатньою мірою національної толерантності та взаєморозуміння. Ця гармонія була порушена політичними процесами, котрі проходили в період агонії Австро-Угорської монархії, страхіттям першої Світової війни.

Проте невдача першої української революції спричинила різке загострення міжнаціонального спілкування. Не можна обминути тієї обставини, що національна свідомість галицьких українців, розбуджена державницькими ідеями, набула в 20-30 рр. м. ст. масштабного характеру.

Таким чином, характерною рисою становлення національної свідомості, як невідомої складової державотворчих прагнень українців та поляків Галичини, були спорідненість національної та релігійно-конфесійної totoжностей. Цей безперечний факт є надзвичайно важливим при врахуванні проблем нинішнього державотворчого процесу України, адже вирішення їх повинно мати винятково органічну основу.

Тому вивчення спільної історії поляків та українців є надзвичайно важливим для усвідомлення чинників, які в кризовий, доленосний період для поляків забезпечили єднання народу в монолітну спільноту та уможливили не лише виживання, а й відновлення нацією втраченої державності.

А н о т а ц і ї

В статье О.Рудакевич рассмотрены националогические концепции поляков и украинцев, повлиявшие на формирование национального сознания этих народов. В частности рассмотрено религиозно-этнический опыт государственно-творческих устремлений двоих народов.

Ключевые слова: националогические концепции, национальное сознание, государственнотворческий опыт, национальная элита.

The article O.Rudakevych investigates national concepts of the Poles and the Ukrainians which influenced the national consciousness formation of the given nations. In particular the religious ethnical experience in state formation strivings of two nations are highlighted.

Keywords: national concepts, national consciousness, state creating experience, national elite.